

Röster om facket och jobbet

Facket i Stockholm

Löne- och välfärdsenheten

Oktober 2003

Sven Nelander/Ingela Goding

Innehåll

Förord.....	3
1 Skiljer sig Stockholm från övriga landet?.....	4
2 Vilka anser LO-medlemmar i Stockholm vara de viktigaste fackliga områdena?.....	10
3 Bör facket ha mer eller mindre att säga till om på arbetsplatsen?.....	13
4 Synen på det fackliga medlemskapets värde.....	15
Facklig organisationsgrad.....	15
Vad anser medlemmarna att det fackliga medlemskapet ger?.....	21
Varför står vissa utanför facket?.....	22
En mera prövande hållning till det fackliga medlemskapet.....	22
Viktigt att kunna möta facket på arbetsplatsen.....	24
Stora och små arbetsplatser.....	24
5 Vad som anses som rimlig och rättvis lön.....	26
De anställdas syn på löneskillnaderna i samhället i stort.....	26
Hur bör olika jobb värderas?.....	27
Kompakt stöd för att höja kvinnornas löner i förhållande till männen.....	28
Vad bör påverka lörens storlek.....	29
6 Friheter och förmåner i arbetet.....	31
Kvinnorna i Stockholm har långt mindre frihet i sina jobb än männen.....	31
Förmåner i arbetet är vanligare i Stockholm.....	33
7 Facklig aktivitet och fackligt arbete.....	34
Innehav av fackliga förtroendeuppdrag.....	34
Fackligt intresse och aktivitet.....	36
Synen på det facklig-politiska samarbetet.....	36
Upplevd yrkes- och klassmässig tillhörighet.....	37
8 Sammanfattning och slutsatser.....	39
Tabellbilaga.....	43

Material ur rapporten får gärna användas med angivande av källan.

Förord

I den stora undersökningen "Röster om facket och jobbet", som år 2002 har genomförts för fjärde gången, är en viktig slutsats att *den fackliga anslutningen är betydligt lägre i Stockholm* än i övriga delar av landet. Med Stockholm avses här hela Stockholmsregionen*. Man pekar på att *den klass- och yrkesmässiga och branschmässiga strukturen än annorlunda* i Stockholm än i övriga Sverige, och att detta kan ställa delvis andra krav på den fackliga verksamheten. En slutsats var också att *det behövs mera fakta och kunskaper*, och att studier av arbetsmarknaden och facklig organisering i Stockholm är viktiga.

Mot den här bakgrunden har det ansetts som mycket angeläget att man utifrån det mycket rika material som finns i undersökningen Röster om facket och jobbet kan ge *en fördjupad bild* av hur LO-medlemmarna i Stockholm ser på facket, deras inställning i olika frågor och i vissa avseenden även villkoren i arbetet.

Genom ett tilläggsurval i undersökningen kan vi i vissa avseenden även se om det finns större skillnader mellan olika grupper av LO-medlemmar i Stockholm.

För att kunna komplettera bilden av förutsättningarna för den fackliga verksamheten har gjorts *nya rätt omfattande bearbetningar* av Statistiska centralbyråns (SCBs) arbetskraftsundersökningar första kvartalet 2003, där vi jämför de strukturella olikheterna mellan Stockholm och andra delar av landet vad gäller fördelning på branscher, klassmässig tillhörighet, ålder, arbetsplatser av olika storlek, anställningsformer och etnicitet. Det mycket stora urvalet i dessa undersökningar (ungefär 35 000 anställda per kvartal) gör detta möjligt.

Med denna nya rapport hoppas vi att kunna ge ett *bra underlag för en diskussion av den fackliga verksamheten i Stockholm* – hur förutsättningarna ser ut och hur dessa har förändrats.

Det material som redovisas bör dock *nog också vara av ett mera allmänt intresse*. Vad som händer och sker i Stockholm – de tendenser som man där kan skönja eller klart konstatera – *kan vara tecken på förändringar* som senare visar sig i andra delar av landet.

* Den regionala indelning som används i rapporten bygger på en gruppering av kommuner efter lokalt och regionalt befolkningsunderlag, längs skalan storstad- glesbygd. Det är alltså befolkningstätheten i respektive kommun som avgör till vilken region kommunen hänförs. Man använder beteckningen H-regioner (där H betyder att de är homogena med avseende på befolkningsunderlaget). I det som i denna indelning kallas "Stockholm" ingår samtliga kommuner i Stockholms län utom Norrtälje. En utförlig beskrivning av vilka kommuner som ingår i de olika regionerna ges på Statistiska centralbyråns hemsida (www.scb.se).

1

Skiljer sig Stockholm från övriga landet?

Innan vi går in på de svar som LO-medlemmarna har gett i undersökningen är det viktigt, som en bakgrund *när man bedömer och tolkar de resultat som undersökningen ger*, att se om det kan finnas *större strukturella skillnader* mellan Stockholm och andra delar av landet. Som angetts i förordet har detta varit möjligt genom nya rätt omfattande bearbetningar av SCBs arbetskraftsundersökningar (AKU) första kvartalet 2003. De frågor som vi ska belysa är om det finns skillnader mellan Stockholm och landet som helhet vad gäller:

- fördelning på olika branscher?
- fördelning på arbetsplatser av olika storlek?
- förekomsten av tillfälliga anställningar?
- åldersfördelning?
- andelen med utländsk bakgrund?
- andelen med arbetaryrke?

Våra nya siffror visar att det vad gäller *fördelning på olika branscher* finns *stora skillnader* mellan Stockholm och landet som helhet. Detta sammanfattas i tablå 1. Här kan man bland annat se att av gruppen *arbetare* är andelen som jobbar inom tillverkningsindustrin är 9 procent i Stockholm jämfört med 23 procent i hela landet. Istället är andelen som arbetar inom "övrig privat service" betydligt högre i Stockholm än i landet som helhet – 41 procent i Stockholm mot 26 procent för hela landet.

TABLÅ

1

Arbetare fördelade efter bransch.

Procent.

	Hela landet		Stockholm		Göteborg	
	1990	2003	1990	2003	1990	2003
Tillverkningsindustri	29	23	16	9	28	19
Byggnadsverksamhet	9	8	7	9	10	7
Parti- och detaljhandel	10	15	13	19	8	16
Övrig privat service	15	26	24	41	18	31
Statlig verksamhet	5	1	8	1	5	1
Kommunal verksamhet	32	27	32	21	31	26
Summa	100	100	100	100	100	100

Arbetare fördelade efter arbetsställets storlek.

Alla branscher sammantagna. Procent.

	Antal anställda								
	1-5	6-10	11-49	50-99	100-499	500-	Vet ej, men färre än 11	Vet ej, men fler än 10	Summa
Stockholm	11	11	30	10	13	14	2	9	100
Göteborg	10	11	28	12	14	17	1	7	100
Malmö	13	9	35	10	13	8	1	11	100
Övriga större kommuner	12	11	31	11	14	13	1	7	100
Södra mellanbygden	13	11	31	11	16	10	1	7	100
Norra tät- och glesbygden	16	14	35	10	11	7	1	6	100
Hela landet	13	11	31	11	14	12	1	7	100

Det framgår att både i Stockholm och landet som helhet har det varit en minskning av andelen som arbetar inom industrin och den statliga sektorn, medan det istället har varit en kraftig ökning av den privata servicesektorn.

Finns det då skillnader vad gäller *arbetsplatsernas storlek*? Rent allmänt gäller att arbetsplatserna är större inom tillverkningsindustrin än inom den privata servicesektorn. Med tanke på detta skulle man kunna tro att arbetare i Stockholm i högre grad än arbetare på andra håll i landet finns på små arbetsplatser. Men resultaten visar att så *inte* är fallet (tablå 2). *Fördelningen på små och stora arbetsplatser är ganska lika i Stockholm och landet som helhet* om vi ser till alla branscher sammantagna. Till exempel framgår att andelen arbetare som jobbar på arbetsplatser med högst 10 anställda är 22 procent i Stockholm och 24 procent i hela landet, och andelen på arbetsplatser med minst 100 anställda är 27 procent i Stockholm och 26 procent i hela landet.

I tabellerna 1-6 i bilagan görs en uppdelning på olika branscher och det framgår då att inom industrin är de *små arbetsplatserna* (högst 10 anställda) vanligare i Stockholm än i landet som helhet, medan det istället är tvärtom vad gäller parti- och detaljhandel och övrig privat service (alltså mindre vanligt med små arbetsplatser i Stockholm än i landet som helhet). Inom den kommunala sektorn (kommuner och landsting sammantagna) är andelen arbetare som finns på små arbetsplatser ungefär densamma i Stockholm och hela landet. Tabellerna visar också att andelen arbetare som jobbar på *stora arbetsplatser* (minst 100 anställda) är högre i Stockholm än i landet som helhet vad beträffar övrig privat service och kommunal sektor. Inom industrin är förhållandet snarast det omvända (det vill säga en lägre andel stora arbetsplatser i Stockholm än i hela landet) och vad gäller parti- och detaljhandel är här andelen densamma.

Det kan nämnas att uppgift om arbetsplatsens storlek bygger på följande fråga i arbetskraftsundersökningarna: "Hur många personer arbetar på din arbetsplats?" (De olika alternativ som ges är 1-10 anställda, 11-19 anställda, 20-49 anställda, 50-99 anställda, 100-499 anställda

Arbetare fördelade efter anställningsform.

Alla branscher sammantagna. Procent.

	Fast anställning	Vikariat	Prov-anställning	Objekt-/projekt-anställning	Anställning vid behov	Annan form	Totalt tidsbegränsad anställning	Summa
Stockholm	83	4	3	2	6	2	17	100
Göteborg	81	5	3	2	5	4	19	100
Malmö	80	6	3	1	8	2	20	100
Övriga större kommuner	82	6	2	1	7	2	18	100
Södra mellanbygden	85	5	1	2	5	2	15	100
Norra tät- och glesbygden	80	7	2	2	6	3	20	100
Hela landet	83	5	2	2	6	2	17	100

samt 500 anställda eller fler. Dessutom finns med de båda alternativen: "vet ej, men färre än 11" samt "vet ej, men fler än 10".) Denna fråga ställs efter att intervjuaren frågat om hos vem den anställda arbetar samt gatuadressen till arbetsplatsen.

Hur är det då med *förekomsten av tillfälliga anställningar*? Det framgår här av resultaten att andelen arbetare som har sådana anställningar *inte* är högre i Stockholm än i landet som helhet utan siffran är exakt densamma, nämligen 17 procent. Detta kan vi se i tablå 3.

I tabellerna 7–12 gör vi också branschuppdelning och vi finner då att inom industrin är andelen med någon form av tillfällig anställning snarast lägre i Stockholm än i landet som helhet. Inom parti- och detaljhandel är andelen med sådan anställning ungefär densamma i Stockholm som hela landet, och vad gäller övrig privat service och byggverksamhet finner vi att andelen med tillfällig anställning är klart lägre i Stockholm än i landet som helhet. I den kommunala sektorn är skillnaden liten.

Det framgår dock att *åldersfördelningen* bland arbetare i Stockholm *skiljer sig åt* från den i landet som helhet (tablå 4). Bland arbetare i Stockholm är 35 procent under 30 år, medan motsvarande andel i hela landet uppgår till 28 procent. Istället är andelen i åldersgruppen 45–64 år lägre i Stockholm.

Som man också kan se av tablå 4 har en klar tendens varit att *andelen unga har minskat påtagligt*, medan istället särskilt andelen i åldersgruppen 45–64 år har ökat. Detta gäller hela landet och det gäller också Stockholm.

Hur det ser inom olika branscher redovisas i tabellerna 13–18 i bilagan. Här kan man bland annat konstatera att inom industri, och i ännu högre grad inom parti- och detaljhandel, är andelen yngre under 30 år högre i Stockholm än i landet som helhet. Vad gäller byggverksamhet, övrig privat service och kommunal sektor är här skillnaden förhållandevis liten mellan Stockholm och hela landet.

Vi ska så se i vilken utsträckning andelen med *utländsk bakgrund* bland arbetare i Stockholm skiljer sig från den bland arbetare i allmän-

TABLÅ

4

Arbetare fördelade efter ålder.

Alla branscher sammantagna. Procent.

	Stockholm		Göteborg		Hela landet	
	1990	2003	1990	2003	1990	2003
16–24 år	27	22	24	18	24	17
25–29 år	14	13	14	13	13	11
30–44 år	35	33	32	37	33	35
45–64 år	24	32	30	32	30	37
Summa	100	100	100	100	100	100

TABLÅ

5

Arbetare med utländsk bakgrund.

Alla branscher sammantagna. Procent.

	Stockholm	Göteborg	Hela landet
Född i övriga Norden			
Minst 10 år i Sverige	4	3	3
Högst 9 år i Sverige	1	0	0
Född i övriga Europa m m*			
Minst 10 år i Sverige	3	5	3
Högst 9 år i Sverige	2	2	2
Född i övriga världen			
Minst 10 år i Sverige	10	7	4
Högst 9 år i Sverige	6	3	2
Totalt födda utomlands	26	20	14
Utlandsfödd förälder			
En utlandsfödd förälder	8	6	6
Två utlandsfödda föräldrar	6	3	2
Totalt med föräldrar födda utomlands	14	9	8
Samtliga med utländsk bakgrund	40	29	22

* Övriga Europa, USA, Kanada, Japan, Australien eller Nya Zeeland.

het. Här redovisas inte medlemmar med utländsk bakgrund som en enda grupp, utan istället görs en uppdelning efter i vilka delar av världen man är född, vistelsetid i Sverige, och om man själv född i utlandet eller har föräldrar som är födda där.

Underlaget är, som tidigare nämnts, bearbetningar av SCBs arbetskraftsundersökningar. Uppgifter om födelseland är hämtade från befolkningsregistret – det så kallade registret över totalbefolkningen (RTB). Man kan alltså ta fram dessa viktiga uppgifter utan att gå ut till medlemmarna och ställa frågor, vilket är en stor fördel eftersom det kan uppfattas som känsligt och integritetskränkande. Det är också mycket betydelsefullt att uppgifterna har hög kvalitet och att de bara används för statistik – att det är absolut omöjligt att utifrån dessa uppgifter kunna avslöja något om enskilda individer.

Inte överraskande visar det sig att andelen med utländsk bakgrund är långt högre i Stockholm än i landet som helhet. Andelen som är *födda utomlands* är 26 procent bland arbetare i Stockholm mot 14 procent bland arbetare i hela landet (tablå 5). Om vi ser till andelen som är *födda utanför Norden* är siffran för Stockholm 21 procent och för landet som helhet 11 procent.

Andelen arbetare av hela gruppen anställda.

Procent.

	1990	2003
Stockholm	37,4	32,3
Göteborg	45,6	39,7
Hela landet	50,5	45,5

Om man lägger till dem som har *minst någon förälder som är född utomlands* kommer man upp till att sammanlagt 40 procent av arbetare i Stockholm har *utländsk bakgrund*. Här är motsvarande siffra för hela landet 22 procent.

De slutsatser som kan dras är alltså att såväl andelen utlandsfödda som andelen med utländsk bakgrund är *nästan dubbelt så hög i Stockholm* som i landet som helhet.

I tabellerna 19–24 i bilagan beskriver vi vilka skillnader som finns inom olika branscher. Man kan här se att genomgående är andelen med utländsk bakgrund mycket högre i Stockholm än i landet som helhet. Intressant är att i tabell 24 notera att en så hög andel som 35 procent av arbetare i Stockholm inom kommunal sektor (kommuner och landsting sammanslagna) är födda utomlands och att sammanlagt 46 procent har utländsk bakgrund.

Avslutningsvis ska vi mycket sammanfattande göra en jämförelse av andelen *med arbetaryrke* bland anställda i Stockholm och landet som helhet, och hur dessa andelar har förändrats över tiden. Vi gör här ingen branschuppdelning utan nöjer oss att se på alla branscher sammantagna. Avgränsningen av arbetare (och tjänstemän) är den som görs med hjälp av den socioekonomiska indelning som används i ett mycket stort antal undersökningar inom SCB och även i forskarvärlden.

I tablå 6 kan man se att *andelen arbetare av hela gruppen anställda* är väsentligt lägre i Stockholm än i landet som helhet – 32 procent i Stockholm mot drygt 45 procent i hela landet. Göteborg ligger däremellan på ungefär 40 procent.

En genomgående förändring är att andelen arbetare har minskat sedan 1990, och det innebär att andelen tjänstemän har ökat i motsvarande mån.

En aspekt på arbetsmarknaden, som inte fanns med bland de frågor som nämndes i inledningen till det här avsnittet, är hur *stor rörligheten är bland de anställda*. Direkt information om detta har vi inte funnit. Däremot finns i arbetskraftsundersökningarna (genom ett särskilt så kallat EU-tillägg) information om *hur länge* man varit anställda hos nuvarande arbetsgivare. De uppgifterna visar att andelen anställda som har varit anställda under *lång tid* är väsentligt *lägre* i Stockholm än i landet som helhet. Andelen med korta anställningstider är istället högre i Stockholm.

De här skillnaderna (med färre antal anställningsår hos nuvarande arbetsgivare i Stockholm än i landet som helhet) finns inom industri,

parti- och detaljhandel och kommunal sektor, men däremot inte inom övrig privat service och byggverksamhet. Inom dessa båda sistnämnda sektorer av arbetsmarknaden är det i det här avseendet små skillnader mellan Stockholm och landet som helhet.

Generellt är det så att den tid man har varit anställd hos nuvarande arbetsgivare är väsentligt mycket kortare inom parti- och detaljhandel än inom till exempel industrin – och den olikhet i branschfördelning som tidigare beskrivits bidrar sannolikt till de redovisade skillnaderna i anställningstider mellan Stockholm och landet som helhet.

De olikheter vi funnit mellan Stockholm och landet som helhet kan delvis bero på att andelen yngre är högre i Stockholm, men uttrycker sannolikt också att rörligheten på arbetsmarknaden i Stockholm är större. När det finns ett större antal arbeten att välja mellan, blir det lättare för den enskilde arbetstagaren att byta jobb. En större rörlighet på arbetsmarknaden i Stockholm kan *bidra till* att den fackliga organisationsgraden är lägre.

2

Vilka anser LO-medlemmar i Stockholm vara de viktigaste fackliga områdena?

I en rapport om facket i Stockholm är en ganska naturlig utgångspunkt att börja med hur medlemmarna ser på det fackliga uppdraget. Vilka frågor anser LO-medlemmarna att facket i första hand bör arbeta med? Hur frågorna har formulerats i undersökningen anges utförligt i rapport 1 "Synen på fackligt medlemskap och fackets uppgifter" (finns på LOs hemsida www.lo.se under rubriken "Röster om facket och jobbet").

De svar som LO-medlemmarna i Stockholm ger sammanfattas i diagram 1. Diagrammet visar att de områden som LO-medlemmarna i Stockholm tycker är *allra viktigast* är anställningstrygghet, löner, arbetsmiljö, skydd mot inkomstförluster vid sjukdom och arbetslöshet, möjligheter till semester, jämställdhet mellan kvinnor och män, bekämpande av arbetslöshet och information om medlemmarnas sociala rättigheter. Omkring 90 procent eller av medlemmarna i Stockholm anser att dessa är viktiga eller mycket viktiga uppgifter för facket.

Områden som också värderas mycket högt är arbetstider, utbildning i arbetet fackligt/socialt arbete (kamratstödande), utvecklande av medlemsförmåner, opinionsbildning för att främja medlemmarnas intressen och inflytande över det egna arbetet. Något längre ner kommer utveckling av arbetets innehåll, fackligt samarbete i Europa, barnomsorg och skatter. Lägsta värderingen som viktiga fackliga områden får bostadskostnader och matpriser.

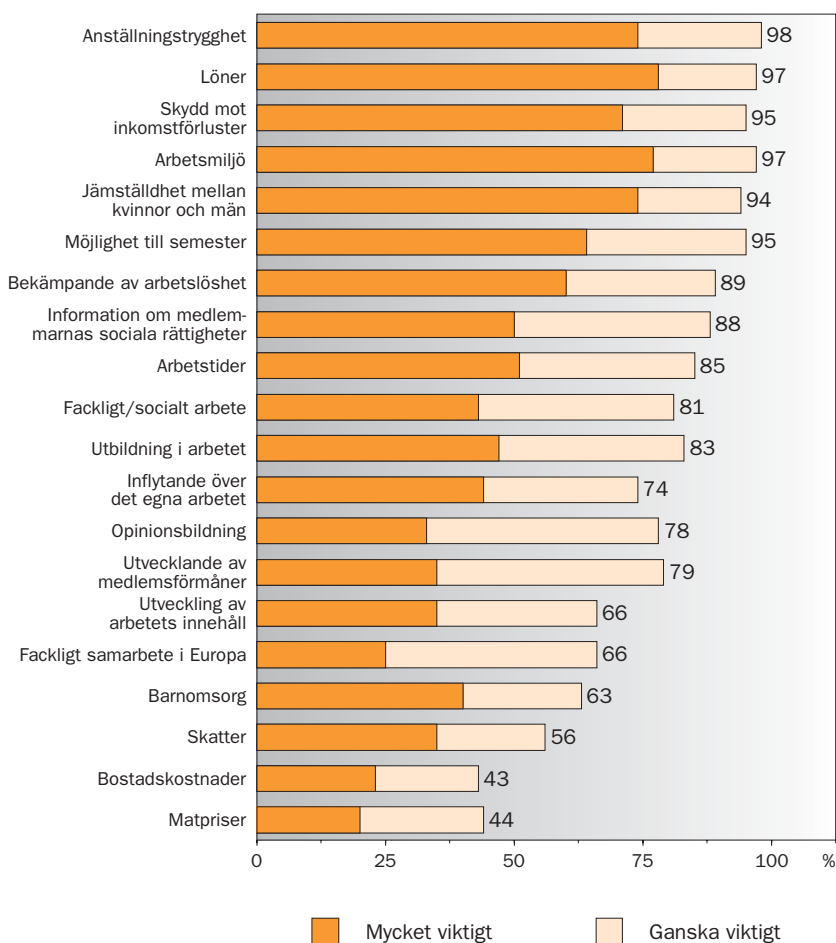
Slutsatsen är att det uppdrag som LO-medlemmarna i Stockholm vill att facket ska ha är *mycket brett*. För så mycket som arton av de tjugo områden som man räknat upp i intervjuerna anger en klar majoritet av medlemmarna att det är viktiga uppgifter för facket att arbeta med. Detta innebär också *att kraven och anspråken på facket är mycket omfattande* – facket måste göra stora insatser för att motsvara de behov och önskemål som medlemmarna har.

Det är förhållandevis små regionala skillnader vad gäller synen på fackets uppgifter. Det finns dock några områden som värderas *högre* som fackliga frågor av *LO-medlemmar i Stockholmsregionen* än av LO-medlemmar i allmänhet – och det är främst utvecklande av medlemsförmåner, matpriser, bostadskostnader och fackligt samarbete i Europa. Ingen fråga värderas däremot lägre i Stockholm än vad som gäller i genomsnitt för hela landet. En utförlig jämförelse redovisas i tabell 25 i tabellbilagan.

Det har dessutom tillkommit områden sedan frågorna formulerades

Vilka anses vara de viktigaste fackliga områdena?

LO-medlemmar i Stockholm.

inför den första undersökningen år 1988. Det *allra tydligaste* exemplet på detta är det som gäller *integration*. Det finns idag 1,1 miljoner människor i Sverige som är födda utomlands och antalet beräknas öka till 1,5 miljoner fram till år 2020. Det är få andra länder som har en högre andel utlandsfödda än Sverige. 14 procent av alla arbetare i Sverige är födda utomlands och 22 procent har utländsk bakgrund (själv född utomlands eller minst en av föräldrarna född utomlands). Som tidigare redovisats är i Stockholm dessa siffror ännu mycket högre – 26 procent av LO-medlemmarna i Stockholm är födda utomlands och 40 procent har utländsk bakgrund. Det står av många olika skäl *alldeles klart* att integrationen i arbetslivet, den fackliga verksamheten och i samhället i stort kommer att vara *en av största och viktigaste fackliga och politiska frågorna* under åren framöver. Detta är en viktig slutsats som dras i undersökningen "Röster om facket och jobbet" som helhet – och denna gäller alltså i *ännu högre grad* facket i Stockholm.

Man kan konstatera att olika grupper av LO-medlemmar i Stockholm har i stort sett samma uppfattning om vad som är de viktigaste fackliga uppgifterna. Dock kan man notera att de unga prioriterar vissa

frågor högre än vad de äldre gör. Det gäller bostadskostnader, utvecklande av medlemsförmåner, matpriser, utveckling av arbetets innehåll och skatter. Inte någon fråga värderas lägre som facklig fråga av de unga än av de äldre.

Vilka *förändringar* har då skett i synen på facket's uppgifter bland LO-medlemmar i Stockholm? Om vi ser till utvecklingen under *sedan den förra undersökningen* för fyra år sedan är det i första hand *utvecklande av medlemsförmåner* som idag *prioriteras högre som fackligt område än tidigare*. Andelen som anser att utvecklande av medlemsförmåner är en viktig facklig fråga har sedan 1998 för LO-medlemmar i Stockholm ökat från 66 till 79 procent. Även för LO-medlemmar i landet som helhet har det skett en mycket kraftig ökning – från 63 till 71 procent.

Det ges alltså *tydliga signaler* från medlemmar i LO-förbunden i Stockholm, liksom i landet i övrigt, att utvecklande av medlemsförmåner bör ses som en viktigare uppgift än förut.

Om vi ser till de större förändringar som har skett *under det senaste decenniet* (sedan undersökningen 1993) kan man konstatera att de områden som har kommit att värderas högre av LOs medlemmar såväl i Stockholm som övriga landet är, förutom utvecklande av medlemsförmåner, främst frågor kring kompetens och utveckling i arbetet, skatter och barnomsorg.

Sett på den *ännu längre sikten* – de nästan femton åren sedan den första undersökningen år 1988 – är det jämställdheten mellan kvinnor och män som allra tydligast lyft som facklig fråga. Även denna stora förändring gäller både Stockholm och landet som helhet. Den här förändringen skedde redan 1993 då man kunde konstatera att denna förändring som något av en stormvind gått fram över hela arbetsmarknaden – bland alla grupper av anställda. Den intog en plats i den allra högsta divisionen av fackliga frågor. Allt tyder på att den har kommit för att stanna i denna grupp.

Bör facket ha mer eller mindre att säga till om på arbetsplatsen?

Nästan alla har en positiv inställning till det lokala facket. Det gäller såväl LO-medlemmar i Stockholm som LO-medlemmar i stort och löntagare i allmänhet. Detta framgår av tablå 7. Man kan här utläsa att drygt 55 procent av alla LO-medlemmar i Stockholm vill ge facket ett större inflytande, knappt 30 procent tycker att det är bra som det är, medan endast 5 procent vill minska fackets inflytande. Övriga har angett att de inte vet.

Det är små skillnader mellan Stockholm och landet i övrigt (tablå 7). Om det är i någon riktning så är det att LO-medlemmar i Stockholm i högre grad än andra medlemmar i LO vill att facket ska mer att facket ska mer att säga till om på arbetsplatsen.

En mera utförlig jämförelse mellan hur LO-medlemmar i olika delar av landet ser på fackets inflytande på arbetsplatsen ges i tabell 26 i bilagan.

Att så många vill ge facket ett ökat inflytande på jobbet *kan ses* som ett stort förtroende för facket från de anställdas sida – ett förtroende som facket har att leva upp till. Men det *kan också vara* så att de anställda tycker att facket är för tamt idag och att det inte i tillräcklig grad kan hävda de anställdas intressen. Oavsett vilken tolkning som görs – förmodligen kan båda vara delvis riktiga – är det *viktigt för facket* att utveckla verksamheten så att man *på ett ännu bättre sätt än idag* kan motsvara medlemmarnas krav och önskemål.

TABLÅ

7

Hur LO-medlemmar i Stockholm och andra anställda ser på det lokala fackets inflytande på arbetsplatsen. Procent.

	LO-medlemmar i Stockholm	LO totalt	Samtliga medlemmar i facket (både arbetare och tjänstemän)
Bör ha mer att säga till om	57	54	51
Bör ha mindre att säga till om	5	3	4
Varken mer eller mindre (bör vara som idag)	29	35	37
Övriga svar, vet ej	9	8	8
Summa	100	100	100

Det är obetydliga skillnader mellan olika grupper av LO-medlemmar i Stockholm i synen på fackets inflytande på arbetsplatsen.

Vad gäller LO-medlemmar såväl i Stockholm som i landet i dess helhet gäller att det har varit små förändringar i förhållande till förra undersökningen år 1998. Jämfört med för tio respektive femton år sedan har andelen som vill att facket ska mer att säga till om på arbetsplatsen ökat markant.

Synen på det fackliga medlemskapets värde

Hur medlemmarna ser på det fackliga medlemskapet speglas i den här rapporten på olika sätt. Det sker en redovisning av den *fackliga organisationsgraden* och dess förändringar, och vi belyser *vad medlemmarna anser att det fackliga medlemskapet ger* och vilka de tror är *de viktigaste skälen för att vissa inte är med i facket*.

Facklig organisationsgrad

Knappast något annat uttrycker så tydligt värdet av fackligt medlemskap som att de anställda vill vara medlemmar i facket – att de ansöker om medlemskap och att de också upplever fördelarna vara så stora med medlemskapet att de stannar kvar i den fackliga organisationen.

Därför utgör en redovisning av den fackliga organisationsgraden en central del i en beskrivning av de anställdas syn på det fackliga medlemskapets värde.

För att ge en så *säker beskrivning som möjligt* av den fackliga organisationsgraden använder vi oss av Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar (AKU). Som tidigare har nämnts är här en mycket viktig fördel det mycket stora antalet intervjuade – varje kvartal intervjuas nu så mycket som ungefär 35 000 anställda. Det stora urvalet i dessa undersökningar ger möjligheter till *långtgående uppdelningar*. Bland annat kan den fackliga organisationsgraden för olika grupper av anställda i Stockholm redovisas.

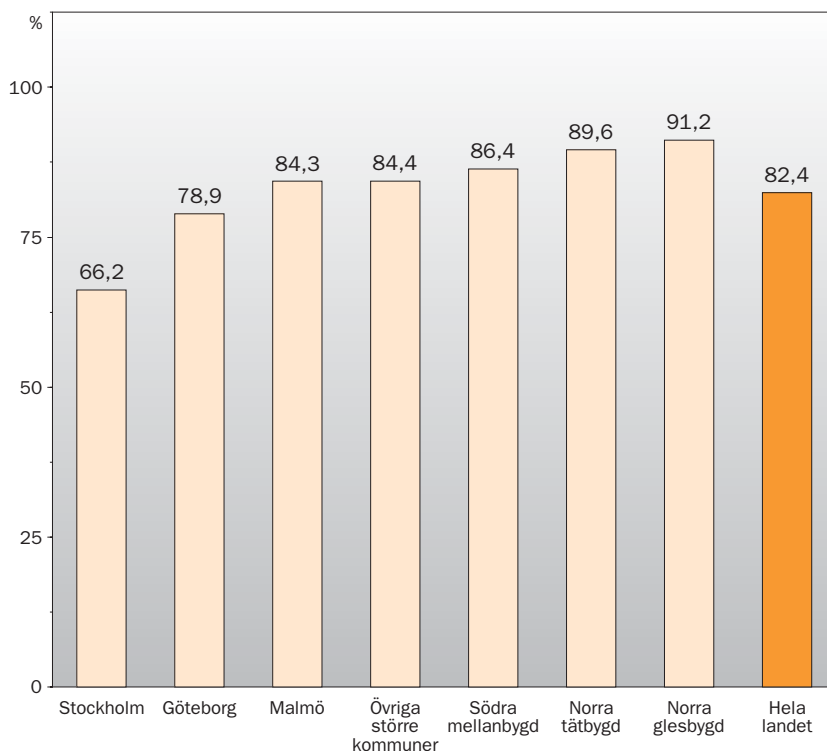
Siffrorna visar att de fackliga organisationsgraden är mycket lägre i Stockholm än i andra delar av landet (diagram 2). I Stor-Stockholm är den fackliga anslutningen bland arbetare ungefär 66 procent, vilket kan jämföras med drygt 82 procent för landet som helhet. Också Göteborg ligger under riksgenomsnittet, medan Malmö däremot ligger något över detta genomsnitt.

Hur har då den fackliga organisationsgraden *förändrats* i Stockholmsregionen. Vi börjar med att på alla branscher sammantagna. Som framgår av tablå 8 har i jämförelse med 1990 den fackliga organisationsgraden minskat med nästan två procentenheter i Stockholm, och det är en aning sämre utveckling än för landet som helhet där minskningen är ungefär en procentenhet.

En *fråga som man kan ställa sig* är om den stora skillnaden i facklig organisationsgrad mellan Stockholm och andra delar av landet *kvar-*

Facklig organisationsgrad för arbetare i olika regioner.

Första kvartalet 2003.

Förändringar av den fackliga organisationsgraden för arbetare i olika regioner.

Första kvartalet respektive år.

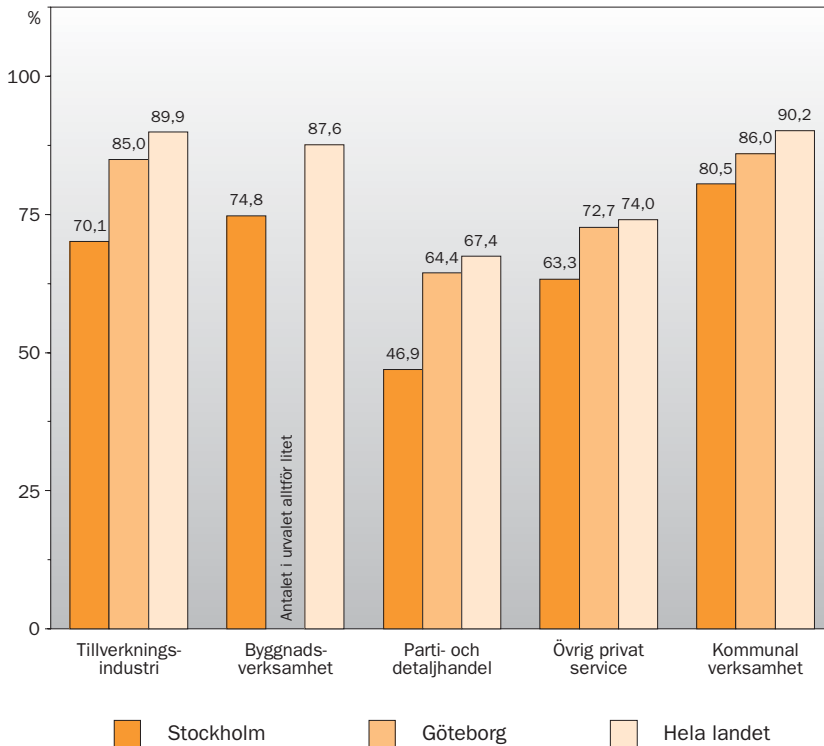
	1990	1993	1998	2003	Förändring hela perioden
Storstäderna	74,0	79,5	77,8	73,3	- 0,7
därav Stockholm	68,1	73,7	72,0	66,2	- 1,9
Göteborg	79,2	84,0	85,4	78,9	- 0,3
Malmö	83,6	89,4	83,3	84,3	+ 0,7
Utanför storstäderna	87,1	89,9	89,2	86,0	- 1,1
Hela landet	83,5	87,1	86,1	82,4	- 1,1

står om man gör en uppdelning efter bransch. Man skulle annars kunna tänka sig att den lägre fackliga organisationsgraden i Stockholm sammanhänger med att fördelningen på branscher är olika.

I diagram 3 jämförs den fackliga organisationsgraden inom olika branscher i Stockholm och Göteborg med den för hela landet. Det framgår att på alla de jämförda områdena av arbetsmarknaden är den fackliga organisationsgraden betydligt lägre i Stockholm än för landet som helhet. Den allra största skillnaden gäller parti- och detaljhandeln, där

Regionala skillnader i facklig organisationsgrad bland arbetare i olika branscher.

Första kvartalet 2003.

den fackliga organisationsgraden är 47 procent i Stockholm mot riksgenomsnittet på 67 procent, och tillverkningsindustrin där den fackliga organisationsgraden i Stockholm är 70 procent mot genomsnittet i landet på 90 procent.

Vad gäller Göteborg är bilden inte alls lika tydlig. Inom tillverkningsindustrin ligger Göteborg endast ungefär fem procentenheter under riksgenomsnittet och inom parti- och detaljhandel är skillnaden också ganska liten.

Förändringar av facklig organisationsgrad bland arbetare i olika branscher.

Första kvartalet respektive år.

	1990	1993	1998	2003	Förändring hela perioden
Tillverkningsindustri					
Stockholm	73,3	75,2	74,6	70,1	- 3,2
Göteborg	87,6	89,3	89,8	85,0	- 2,6
Hela landet	89,1	92,0	91,3	89,9	+ 0,8
Byggnadsverksamhet					
Stockholm	81,6	81,2	81,3	74,8	- 6,8
Göteborg	87,6	85,7	89,6	..*	..*
Hela landet	89,7	89,0	89,9	87,6	- 2,1
Parti- och detaljhandel					
Stockholm	49,3	50,3	53,9	46,9	- 2,4
Göteborg	62,5	67,8	71,4	64,4	+ 1,9
Hela landet	68,1	73,5	72,6	67,4	- 0,7
Övrig privat service					
Stockholm	57,3	62,0	63,4	63,3	+ 6,0
Göteborg	66,6	70,8	80,7	72,7	+ 6,1
Hela landet	69,6	74,8	75,1	74,0	+ 4,4
Kommunal verksamhet					
Stockholm	74,6	87,5	86,2	80,5	+ 5,9
Göteborg	82,7	92,3	90,3	86,0	+ 3,3
Hela landet	87,4	93,3	93,3	90,2	+ 2,8

* Antalet i urvalet alltför litet.

Vilka förändringar har då skett vad gäller den fackliga organisationsgraden i olika branscher? I tablå 9 kan man se att Stockholm på det stora hela taget har följt den utveckling som skett för landet som helhet, om än på en klart lägre nivå. Man kan dock göra det påpekandet att vad gäller tillverkningsindustri har utvecklingen av den fackliga organisationsgraden varit något mindre gynnsam i Stockholm än i landet som helhet. För byggnadsverksamhet är denna skillnad i utveckling mellan Stockholm och riksgenomsnittet ännu större.

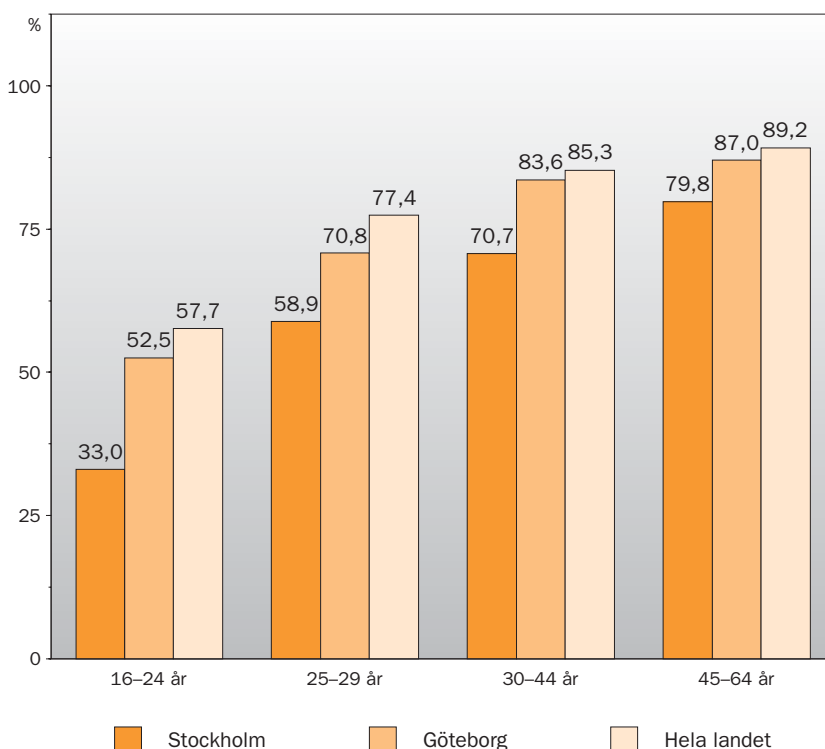
Det sker som tidigare redovisats stora förändringar vad gäller fördelning på olika branscher, såväl i Stockholm som landet som helhet. Detta får effekter på den fackliga organisationsgraden. *Branscher med låg facklig organisationsgrad har vuxit till, medan branscher med hög facklig organisationsgrad har minskat.*

Det har framgått att fördelningen på olika åldersgrupper är olika i Stockholm och landet som helhet. Mot den här bakgrunden är det förstås viktigt att också göra åldersuppdelning när man jämför facklig organisationsgrad i Stockholm med den i övriga landet. Detta sker i diagram 4. Man kan konstatera att i varje åldersgrupp är den fackliga organisationsgraden påtagligt mycket lägre i Stockholm än i andra delar av landet, och skillnaden är allra störst bland de unga.

Det har alltid varit stora skillnader i facklig organisationsgrad mel-

Regionala skillnader i facklig organisationsgrad bland arbetare i olika åldersgrupper.

Första kvartalet 2003.

lan olika åldersgrupper – och dessa olikheter har *förstärkts* under 1990-talet. Detta gäller både i Stockholm och landet som helhet.

En av de viktiga faktorerna bakom den minskade fackliga organisationsgraden i de yngre åldersgrupperna är utan tvekan att *kortvariga och osäkra anställningar har blivit så mycket vanligare på arbetsmarknaden* – alldeles särskilt just bland ungdomarna.

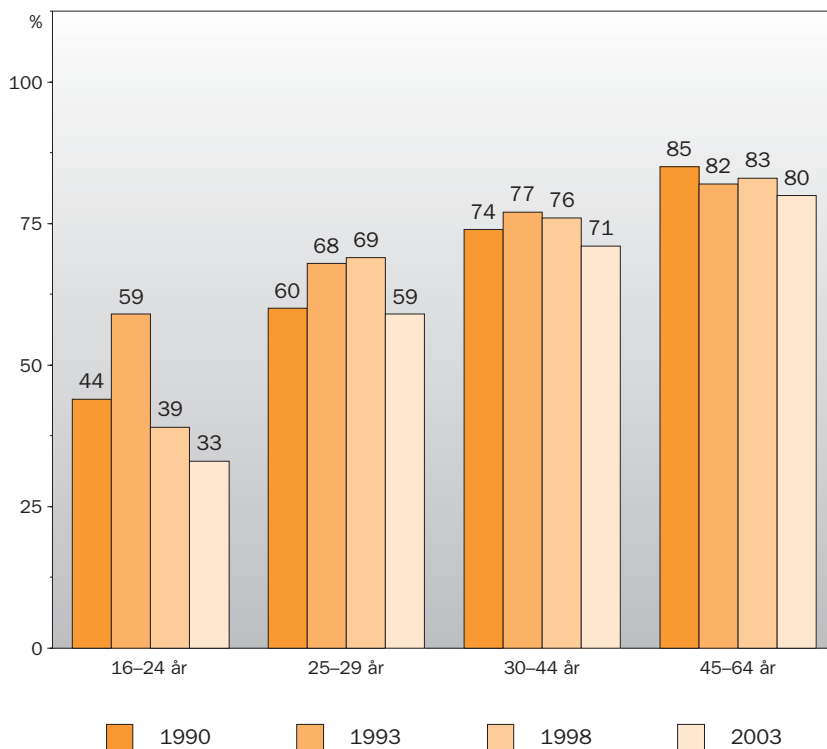
Med kortvariga, osäkra och tidsbegränsade anställningar framstår kanske inte alltid fackligt medlemskap som så viktigt. En del kan resonera så att man knappt skulle hinna bli medlem förrän det är dags att sluta jobba.

Många ungdomar går mellan olika tidsbegränsade anställningar, ibland med en period av arbetslöshet däremellan. Andra ungdomar går fram och tillbaka mellan utbildning och arbete – eller kombinerar under en tid utbildning med deltidsarbete. Man kan beskriva det så att *den rörliga perioden i början av arbetslivet har förlängts* och att ungdomars mer fasta etablering på arbetsmarknaden har kommit att senareläggas.

Vi vet idag ganska mycket om ungdomars syn på facket, men det står ändå alldeles klart att det *behövs mera kunskaper* om hur facket på bästa sätt ska kunna möta och ge stöd och hjälp till de ungdomar som är i skedet innan en mera fast etablering i arbetslivet. *En fråga som man därvid bland annat kan ställa* är om annorlunda former för

Förändringar av den fackliga organisationsgraden i Stockholm bland arbetare i olika åldersgrupper sedan 1990.

Siffrorna är avrundade till hela procenttal.

fackligt medlemskap under denna övergångsperiod skulle kunna vara ändamålsenliga?

Det allvarligaste enligt vår uppfattning är att nedgången i facklig organisationsgrad bland de unga verkar ha *spridit sig uppåt i åldrarna*.

Under senaste fem åren, mellan 1998 och 2003, har det bland arbetare i åldersgruppen 25-29 år varit en minskning av den fackliga organisationsgraden med så mycket 10 procentenheter i Stockholm – och med mellan 6 och 7 procentenheter om vi ser till landet som helhet. Detta framgår av diagram 5 och tabell 27 i bilagan. Den minskning av den fackliga anslutningen som skedde bland dem som är yngre än 25 år redan under åren 1993-1998 *har nu alltså i hög grad också gällt åldrarna 25-29 år*.

Tidsbegränsade anställningar kan *inte* förklara att den fackliga organisationsgraden är så mycket lägre i Stockholm än i andra delar av landet. Som tidigare har redovisats är andelen med tidsbegränsade anställningar inte högre i Stockholm än i landet som helhet.

Andelen med utländsk bakgrund kan dock *spela en viss roll* för att den fackliga organisationsgraden är lägre i Stockholm än i övriga delar av landet. Hur mycket vet vi inte. Urvalet i undersökningarna räcker inte till för att redovisa den fackliga organisationsgraden för arbetare med utländsk bakgrund i Stockholm.

Vad LO-medlemmar i Stockholm anser att medlemskap i den fackliga organisationen ger.

Andel som anser att det fackliga medlemskapet ger:	Procent
Bättre anställningsvillkor	49
Bättre försäkringsskydd	76
Bättre inflytande över den egna arbetssituationen	43
Större möjlighet till löneökning vid lokala förhandlingar	49
Stöd och hjälp vid eventuell tvist med arbetsgivaren	76
Stöd och hjälp vid hot om arbetslöshet	70
Trygghet vid strejk eller lockout	75
Möjlighet att påverka arbetsmiljön	59
Ökad anställningstrygghet	65
Möjlighet att gå fackliga kurser	79
Chans att påverka politikerna	31

Vad anser medlemmarna att det fackliga medlemskapet ger?

I undersökningen har SCB frågat de anställda om vad de anser att det fackliga medlemskapet ger. Frågan lyder:

”Vad anser Du att medlemskap i en facklig organisation ger Dig?”

De intervjuade har sedan fått ta ställning till vart och ett av ett antal uppräknade svarsalternativ.

Hur LO-medlemmar i Stockholm svarar framgår av tablå 10.

Någon fråga om *hur betydelsefulla* dessa frågor är i det fackliga medlemskapet har däremot *inte* ställts. Detta är *viktigt att tänka på* när man tolkar resultaten.

Det visar sig alltså att den helt övervägande delen av LO-medlemmarna i Stockholm (70 procent eller mer) anser att det fackliga medlemskapet ger *stöd och hjälp vid eventuell tvist med arbetsgivaren, bättre försäkringsskydd, trygghet vid strejk eller lockout samt stöd och hjälp vid hot om arbetslöshet*.

Att man också anser att medlemskap ger *möjlighet att gå på fackliga kurser* är väl egentligen inte oväntat. De allra flesta fackliga organisationer har ett ganska brett utbud av fackliga kurser att erbjuda. Intressant är dock kanske att så många av de intervjuade har framhållit detta som ett av medlemskapets värden.

65 procent av LO-medlemmarna i Stockholm anser att medlemskapet i facket ger ökad anställningstrygghet och ungefär 60 procent att det ger *möjlighet att påverka arbetsmiljön*.

Resultaten visar vidare att ungefär hälften av LO-medlemmarna i Stockholm anser att det fackliga medlemskapet ger *bättre anställningsvillkor* och lika många menar att det ger *större möjlighet till löneökning vid lokala förhandlingar*.

Drygt 40 procent av LO-medlemmarna i Stockholm anser att medlemskapet i en facklig organisation ger *bättre inflytande över den egna arbetssituationen*.

Vi kan slutligen konstatera att det bara är ungefär 30 procent som tycker att det fackliga medlemskapet ger dem en *chans att påverka politikerna*.

Det är *små skillnader* mellan LO-medlemmar i Stockholm och dem i andra delar av landet i synen på vad det fackliga medlemskapet ger. Detta framgår av tabell 28 i bilagan.

Vad gäller skillnaderna mellan *olika grupper av LO-medlemmar i Stockholm* kan konstateras att högre andelar av de unga än av de äldre anser att det fackliga medlemskapet ger ökad anställningstrygghet och bättre inflytande över arbetstiderna. Det visar sig också att födda utanför Norden i högre grad än svenskfödda anser att det fackliga medlemskapet ger bättre inflytande över arbetssituationen. Men de födda utanför Norden anger i mindre utsträckning än födda i Sverige att det fackliga medlemskapet ger möjlighet att gå på fackliga kurser och stöd och hjälp vid eventuell tvist med arbetsgivaren.

Varför står vissa utanför facket?

Vilka är då skälen till att en del väljer att stå utanför facket? Detta har man i undersökningen försökt belysa på två sätt. *Dels* har de som *inte är fackligt organiserade* fått frågan om vilken som är den viktigaste orsaken till att man inte är fackligt ansluten, *dels* har de som själva *är med i facket* tillfrågats om vad de tror är den viktigaste orsaken till att en del personer föredrar att inte vara fackligt anslutna.

Vad gäller frågan till dem som inte är med i facket räcker inte urvalet till för Stockholms del. Däremot kan vi redovisa resultaten på den andra frågan.

”Vad tror Du är den viktigaste orsaken till att en del personer föredrar att inte vara fackligt anslutna?”

De vanligaste svaren framgår av diagram 6. De visar för Stockholm *LO-medlemmarnas* uppfattning om varför vissa inte är med i facket.

Två svar dominerar bilden, nämligen *medlemsavgiftens storlek* och *tveksamheten till nyttan av att vara med i facket*.

Det framgår att så mycket som hälften av LO-medlemmarna i Stockholm tror att medlemsavgiftens storlek är den viktigaste orsaken till att en del personer inte är fackligt anslutna. Ungefär 40 procent anger som trolig orsak ”tveksam till nyttan av att vara med”. 4 procent tror att en viktig orsak är att facket arbetar för mycket med politik och principiella skäl nämns av lika många.

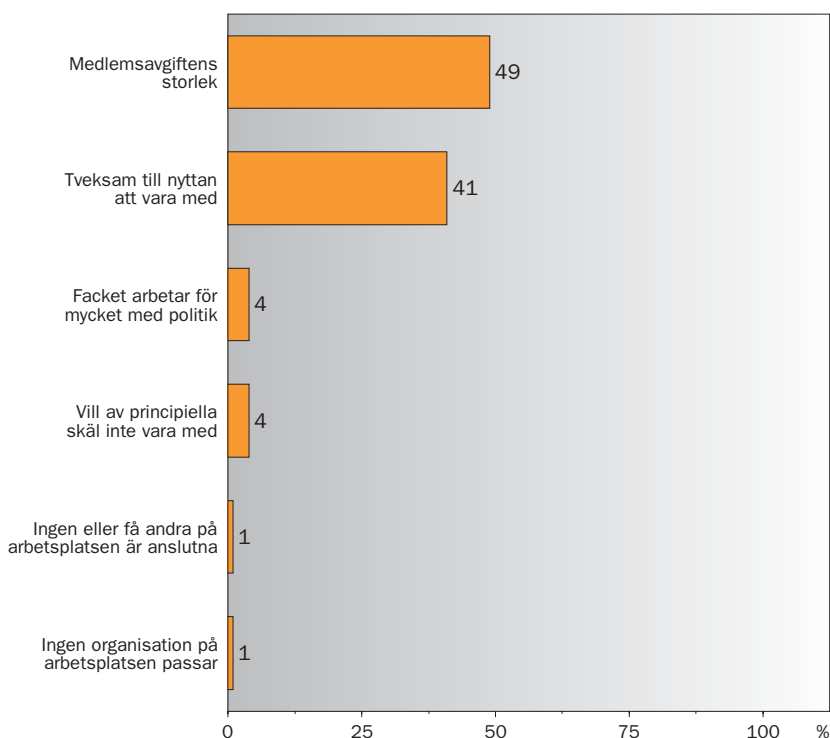
Det är små skillnader mellan de svar som ges av LO-medlemmar som bor i Stockholm och av dem som bor i andra delar av landet (tabell 29 i bilagan).

En mera prövande hållning till det fackliga medlemskapet

Det fackliga medlemskapet utsätts, i ännu högre grad än tidigare, för en intensiv prövning. Den anställde frågar sig: Finns det skäl att gå med i facket och upplevs fördelarna så stora med att vara medlem att jag finner det vara värt att stanna kvar i den fackliga organisationen? Som framhållits är vad gäller skälen att stå utanför facket ett vanligt svar ”tveksamhet till nyttan att vara med”.

De fackliga organisationerna *kan och får aldrig slå sig till ro med att den fackliga anslutningen är hög*. Målet måste vara att *öka värdet eller*

Uppfattning bland LO-medlemmar i Stockholm om varför vissa inte är med i facket.

utbytet av det fackliga medlemskapet – att facket på ett ännu bättre sätt kan tillgodose de förväntningar och krav som medlemmarna har på sin fackliga organisation.

Det sker snabba förändringar i arbetslivet och därmed också av medlemmarnas behov. Detta *ställer stora krav på förnyelse av den fackliga verksamheten*.

Svaren i undersökningen pekar också på att *frågor om den fackliga medlemsavgiften bör ges ökad uppmärksamhet*.

Det som i själva verket är *allra mest avgörande* för hur de anställda ser på det fackliga medlemskapet är förhållandet mellan det *utbyte* det ger (i förhållande de behov och önskemål som den anställde har) och de *kostnader* det medför. Utbytet, eller nyttan, av det fackliga medlemskapet bör ses i en *vid mening* där många olika aspekter finns med – både individuella och mer kollektiva sådana. Att det är på det här sättet stöds av den moderna forskningen på området.

Slutsatsen blir att om man kan utveckla den fackliga verksamheten så att man ökar nyttan, värdet eller utbytet av det fackliga medlemskapet – i förhållande till de behov och önskemål som medlemmarna har – ökar också beredskapen och viljan att betala en högre avgift. Vad beträffar avgiftsfrågan är det dock viktigt att den också ses i ljuset av medlemmarnas totala ekonomiska situation – mot den bakgrunden

att många av LOs medlemmar i såväl Stockholm som andra delar av landet har förhållandevis låga inkomster.

Viktigt att kunna möta facket på arbetsplatsen

Till de anställda som inte är medlemmar i facket har i undersökningen också ställts en fråga om det finns *fackklubb eller fackligt ombud på arbetsplatsen*. Drygt hälften av ej fackligt anslutna arbetare uppger att detta saknas. (Detta gäller landet som helhet – urvalet räcker inte till för att redovisa någon uppgift för Stockholm.) Det är en mycket högre siffra än för dem som är medlemmar i facket. Forskningen visar att *förekomsten av fackklubb eller facklig företrädare på arbetsplatsen är mycket viktig för den fackliga organisationsgraden*. Det har framgått, bland annat genom den forskning som har bedrivits av docent Anders Kjellberg vid sociologiska institutionen i Lund och Arbetslivsinstitutet i Norrköping, att arbetsplatser utan fackklubbar är ett stort problem i Stockholm.

Stora och små arbetsplatser

Den fackliga organisationsgraden varierar starkt mellan arbetsplatser av olika storlek. Inom tillverkningsindustri, byggnadsverksamhet, parti- och detaljhandel och övrig privat service är den fackliga organisationsgraden mycket högre på stora arbetsplatser än på små. Inom kommunal verksamhet är dessa skillnader inte alls lika tydliga. Dessa slutsatser gäller för landet i dess helhet, men skulle om urvalen vore så stora att siffror kunde redovisas säkert också gälla för Stockholm.

Undersökningen visar att andelen LO-medlemmar (i landet som helhet) som *inte känner någon representant för det lokala facket* är mycket *högre på de små arbetsplatserna* än på de större – så mycket som *åtta gånger vanligare* på arbetsplatser med högst tio anställda än på arbetsplatser med minst femhundra anställda. Många på små arbetsplatser uppger också att lokalt fack saknas.

Det är *alldeles uppenbart att små arbetsplatser ofta innebär problem vad gäller att organisera facklig verksamhet*. När det inte finns fackliga företrädare på arbetsplatsen kan en hel del tycka att det inte är någon idé att vara medlem i facket och det kan lätt bli så *att man hamnar i en ond cirkel*, där brist på lokala fackliga företrädare och frånvaro av lokal facklig verksamhet gör att många avstår att gå med i facket, vilket ytterligare försämrar möjligheterna att organisera en facklig verksamhet på arbetsplatsen. Särskilda åtgärder och insatser är här ofta nödvändiga.

Det finns *också skillnader i synen på vad det fackliga medlemskapet ger*. LO-medlemmar på *mycket stora arbetsplatser* anser i *högre* utsträckning är på små arbetsplatser att det fackliga medlemskapet ger fördelar. Det gäller främst möjligheter att påverka arbetsmiljön, större möjligheter till löneökning vid lokala förhandlingar och möjligheter att gå på fackliga kurser. Sambanden mellan utbyte av det fackliga medlemskapet och arbetsplatsens storlek kvarstår när man gör uppdelning efter bransch. Det *bestyrker ytterligare* att det ofta finns särskilda problem

på de mindre arbetsplatserna vad gäller att kunna organisera den fackliga verksamheten så att medlemmarna känner att de får ett fullgott utbyte av det fackliga medlemskapet.

Dessa slutsatser om problemen med de små arbetsplatserna gäller i hög grad Stockholm.

Vad som anses som rimlig och rättvis lön

Bland de olika uppdrag som medlemmarna vill ge sin fackliga organisation har lönefrågorna en mycket framträdande position. Praktiskt taget alla anställda anser lönerna vara ett viktigt fackligt område.

Kunskaperna om *hur vanliga människor vill värdera olika jobb och hur stora de anser att löneskillnaderna bör vara* finns det mycket begränsade kunskaper om, medan uppfattningarna är desto fler.

För att få reda på hur det faktiskt förhåller sig har i undersökningen ställts en rad olika frågor. De intervjuade har tillfrågats om sin syn på löneskillnaderna mellan olika yrkesgrupper (om de är för stora eller för små), de har fått sätta lön på olika yrken och de har också fått ange hur de ser på skillnaderna mellan kvinnors och mäns löner.

De anställdas syn på löneskillnaderna i samhället i stort

Följande fråga har ställts i undersökningen:

”Anser Du att de löneskillnader som finns mellan olika yrkesgrupper i samhället i stort är för stora, för små eller ungefär lagom?”

Det finns, som vi kan se i tablå 11, ett *mycket starkt och brett stöd* för att löneskillnaderna bör vara *mindre* än vad de faktiskt är.

Av resultaten framgår att drygt fyra av fem LO-medlemmar i Stockholm – 82 procent – anser att de löneskillnader som finns mellan olika yrkesgrupper i samhället är för stora, 2 procent att de är för små, 12 procent att de är lagom och 4 procent att de inte vet.

Andelen som anser att löneskillnaderna är för stora är alltså något lägre bland LO-medlemmar i Stockholm än genomsnittligt för hela

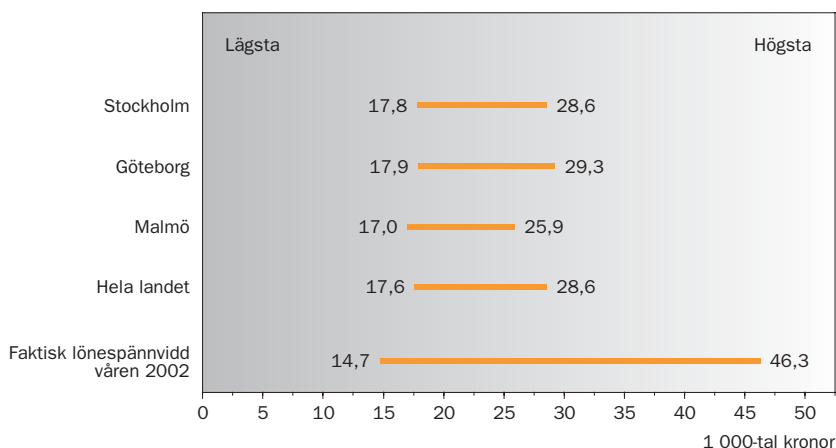
TABLÅ

11

Vad LO-medlemmar i Stockholm och andra anställda anser om löneskillnaderna mellan olika yrkesgrupper i samhället. Procent.

	LO-medlemmar i Stockholm	LO totalt	Samtliga anställda
Löneskillnaderna är för stora	82	87	83
Löneskillnaderna är för små	2	1	3
Löneskillnaderna är lagom	12	10	11
Tveksam, vet ej	4	2	3
Totalt	100	100	100

Vad LO-medlemmar anser vara rimlig löneskillnad mellan lägst och högst betalda yrke.

landet. Men skillnaden är liten och slutsatsen är alldeles glasklar att LO-medlemmar i Stockholm (liksom andra LO-medlemmar och löntagare i allmänhet) vill att löneskillnaderna bör minska. En utförligare regional redovisning görs i tabell 30 i bilagan.

Skillnaderna mellan olika grupper av LO-medlemmar i Stockholm är relativt små. Man kan dock notera att andelen som anser att löneskillnaderna är alltför stora är lägre bland de födda utanför Norden än bland dem som är födda i Sverige. Det har förmodligen samband med att man i länder utanför Norden oftast har betydligt större löneskillnader än här. Ett kraftigt stöd för att minska löneskillnaderna finns dock även i dessa grupper.

Hur bör olika jobb värderas?

I undersökningen har ställts en fråga om vad människor anser vara rimlig lön för tolv olika yrken. Dessa yrken är valda så att de finns på olika delar av arbetsmarknaden – såväl privat, statligt och kommunalt anställda, och såväl yrken organiserade i LO, TCO som SACO. De tolv yrkena var följande: sjukvårdsbiträde, kassörskan i en livsmedelsaffär, lokförare, försäljningschef på ett större företag, städare, läkare på vårdcentral, skogsarbetare som arbetar med motorsåg, elektriker, svetsare på en mekanisk verkstad, förskollärare, sekreterare på ett kontor samt rektor på en skola. Alla förutsattes vara 40 år, heltidsarbetande och ha arbetat minst 10 år i sitt yrke.

De intervjuade fick ange rimlig lön före skatt för de olika yrkena, uttryckt i kronor per månad.

I rangordningen efter rimlig lön hamnade läkaren på vårdcentral högst och kassörskan i livsmedelsaffär och städaren lägst av de tolv angivna yrkena.

En jämförelse görs i diagram 7 mellan LO-medlemmar i Stockholm, Göteborg, Malmö och hela landet. Om vi ser till den löneskillnad som anses vara rimlig, anser man att det yrke som bör betalas lägst bör ha en lön som motsvarar drygt 60 procent av det yrke som betalas högst.

LO-medlemmar i Stockholm ligger mycket nära riksgenomsnittet. Överhuvudtaget är skillnaderna mellan de jämförda grupperna små. Detta bekräftas i tabell 31 i bilagan där det ges en mera utförlig redovisning av de regionala skillnaderna. Skillnaderna mellan olika grupper av LO-medlemmar i Stockholm är små.

I *verkligheten* har de lägst betalda yrkena en lön som uppgår till *mindre än 35 procent av de högst betaladas*.

Den mycket klara och entydiga slutsats som man kan dra av resultaten är att LO-medlemmar i Stockholm liksom LO-medlemmar i allmänhet anser att *löneskillnaderna mellan lägst och högst avlönade bör minska kraftigt*. Som framgår av rapport 2 i serien "Röster om facket och jobbet finns en fullständig samstämmighet bland olika grupper av anställda i denna fråga. Den gäller LO-, TCO- och SACO-medlemmar, privatanställda och offentligt anställda, kvinnor och män samt olika åldersgrupper.

Kompakt stöd för att höja kvinnornas löner i förhållande till mäns

En viktig aspekt på löneskillnader är *förhållandet mellan kvinnors och mäns löner*.

För att närmare belysa vad människor idag anser om kvinnors och mäns löner har ställts följande fråga:

"Vad anser Du på det hela taget om skillnaderna mellan mäns och kvinnors löner i samhället? Är de i stort sett rättvisa eller anser Du att kvinnor har för låg lön i förhållande till män eller att män har för låg lön i förhållande till kvinnor?"

Av resultaten framgår att det finns ett *alldeles överväldigande stöd* för att kvinnors löner är alldeles för låga i förhållande till mäns (tablå 12). Av LO-medlemmar i Stockholm anser 89 procent att kvinnor har för låg lön i förhållande till män, 6 procent att mäns och kvinnors är i stort sett rättvisa medan 5 procent anger att de inte vet. Siffrorna ligger mycket nära dem för hela landet. De regionala skillnaderna är överhuvudtaget små framgår det av tabell 31 i bilagan.

Även när man gör uppdelningar av de anställda i hela landet – på LO, TCO och SACO, privatanställda och offentligt anställda, olika fackförbund och ålder – kvarstår slutsatsen att det finns ett massivt stöd för att höja kvinnors löner i förhållande till mäns.

TABLÅ

12

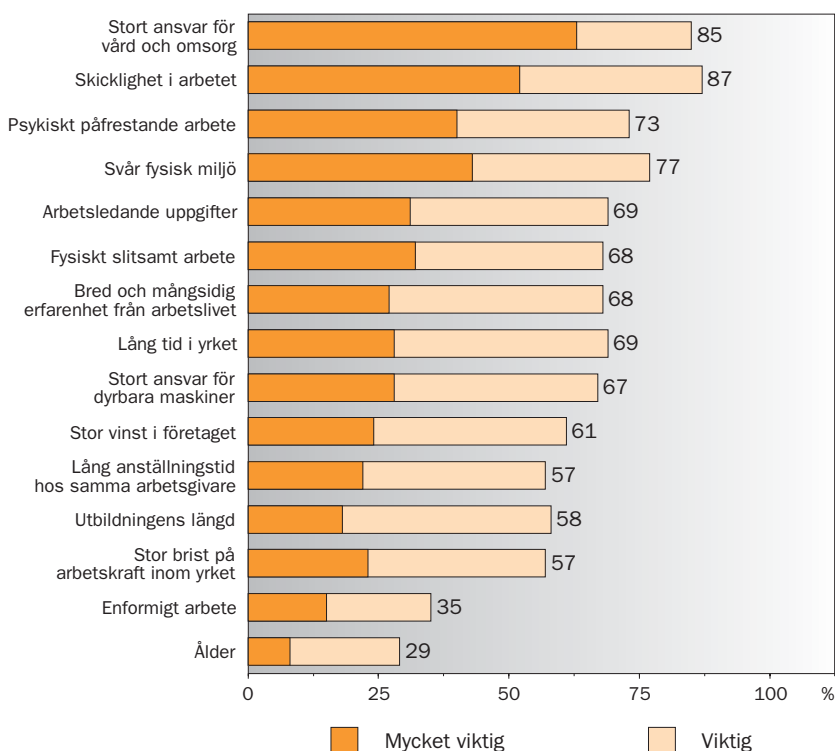
Vad LO-medlemmar i Stockholm och andra anställda anser om kvinnors och mäns löner.

Procent.

	LO-medlemmar i Stockholm	LO totalt	Samtliga anställda
Lönerna är i stort sett rättvisa	6	8	8
Nej, kvinnor har för låg lön i förhållande till män	89	87	88
Nej, män har för låg lön i förhållande till kvinnor	0	0	0
Tveksam, vet ej	5	5	4
Totalt	100	100	100

Faktorer som anses viktiga för lörens storlek.

LO-medlemmar i Stockholm.

Skillnaderna mellan olika grupper av LO-medlemmar i Stockholm är ganska små. Andelarna som anser att kvinnor har för låg lön i förhållande till män är dock ännu något högre för kvinnor än för män och något högre för de äldre än för de yngre. Födda utanför Norden reagerar något mindre starkt än de som är födda i Sverige. Bland alla de jämförda grupperna är dock budskapet klart och entydigt att man vill höja kvinnornas löner i förhållande till männen.

Vad bör påverka lörens storlek

I undersökningen har de intervjuade också fått gradera vilka faktorer de anser ska väga tyngst vid lönesättning (diagram 8). Dessa faktorer kan delas in i tre olika grupper, nämligen sådana som rör arbetets svårighet, sådana som gäller den anställde själv och slutligen sådana som handlar om arbetsmarknadens förutsättningar.

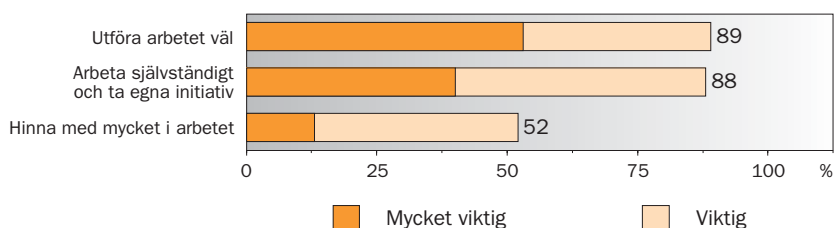
De faktorer som LO-medlemmarna i Stockholm anser bör ha störst betydelse för lörens storlek är:

- skicklighet i arbetet.
- stort ansvar för vård och omsorg av människor.

Andra faktorer som också värderas mycket högt är svår fysisk miljö, psykiskt påfrestande arbete, arbetsledande uppgifter, lång tid i yrket, fysiskt slitsamt arbete, bred och mångsidig erfarenhet från arbetslivet och stort ansvar för dyrbara maskiner.

Lite längre ner kommer stor vinst i företaget, utbildningens längd,

Hur LO-medlemmar i Stockholm värderar olika aspekter på "skicklighet i arbetet".

stor brist på arbetskraft inom yrket och lång anställningstid hos samma arbetsgivare. Ännu längre ner kommer enformigt arbete.

Den allra lägsta värderingen ges faktorn högre ålder. Det är endast ungefär 30 procent av LO-medlemmarna i Stockholm som anser att åldern i sig bör vara en viktig faktor för lörens storlek. Som framgår av diagrammet anser man däremot att yrkesvana och bred och mångsidig erfarenhet från arbetslivet är viktiga grunder för högre lön.

Det har i undersökningen också ställts några kompletterande frågor om olika aspekter på "skicklighet i arbetet". Resultaten visar att de två delfaktorerna "att utföra arbetet väl" och att "att arbeta självständigt och ta egna initiativ" värderas utomordentligt högt, medan aspekten "att hinna med mycket i arbetet" däremot värderas lågt som enskild faktor (diagram 9).

Det är små skillnader mellan LO-medlemmar i olika delar av landet i synen på vilka faktorer som bör påverka lörens storlek.

Om vi ser till skillnaderna mellan olika grupper av LO-medlemmar kan man notera att de äldre mera än de yngre betonar bred och mångsidig erfarenhet och lång tid i yrket som grund för högre lön, medan de yngre mer än de äldre värderar utbildningens längd som en sådan faktor. De yngre tycker också i högre grad än de äldre att stor vinst i företaget bör kunna påverka lörens storlek.

Friheter och förmåner i arbetet

Kvinnorna i Stockholm har långt mindre frihet i sina jobb än männen

Det kraftigt ökade förvärvsarbetet bland kvinnor under de senaste decennierna har lett fram till en situation där praktiskt taget alla i arbetsför ålder ingår i arbetskraften. Kvinnornas arbetstider har dessutom ökat starkt. Det är alldeles uppenbart att mycket av vårt välfärdsamhälles funktionsförmåga hänger på att vi kan samordna vårt arbetsliv med livet utanför detta. Detta förutsätter ett ganska stort mått av frihet att påverka det arbete man har, till exempel vad gäller arbetstider.

Men knappast något annat område är så klass- och könsskiktat som just friheten i arbetet. De som är gynnade av en hög lön har nästan alltid också en mycket stor frihet i sitt arbete, medan de lågavlönade har små möjligheter att påverka. Sambandet mellan lön och frihet är så starkt att man utan vidare kan påstå följande:

”Säg mig vilken lön du har, så ska jag säga dig vilken frihet du har i ditt arbete.”

Det goda och utvecklande arbetet – som bygger på tilltro till människors förmåga och möjlighet att ta ansvar – är alltså inte något som kommer alla till del.

Den minsta friheten både vad gäller arbetstider och möjligheterna att styra det egna arbetet har *kvinnliga arbetare*, medan de mest gynnade är de högavlönade tjänstemännen. Så är det i Stockholm och så är det också i landet som helhet. Det är *svårt att se att det är behoven* som har varit avgörande för denna fördelning.

En fråga som man kan ställa sig är vilken frihet som LO-medlemmarna i Stockholm har i sina jobb. Vi börjar med att se på *friheten vad gäller arbetstid och ledighet* (tablå 13).

Det visar sig att friheten i vissa avseenden är större bland LO-medlemmar i Stockholm än LO-medlemmar i allmänhet. Det gäller att utträta kortare ärende under arbetstid utan löneavdrag (till exempel för att gå till tandläkaren) och att bestämma när man vill förlägga sin semester. Vad beträffar de andra två friheterna är skillnaderna mycket små.

De skillnader som nämnts kan ha samband med att fördelningen på branscher är annorlunda i Stockholm än i övriga landet.

Vilka skillnader finns då mellan *olika grupper av LO-medlemmar i Stockholm*? Vad gäller tre av de fyra ovan nämnda friheterna har *kvinn-*

TABLÅ

13

Frihet vad gäller arbetstid och ledighet.

LO-medlemmar. Procent.

	Stockholm	Hela landet
Kan ta ledigt under arbetsdagen utan löneavdrag med kort varsel för att utträta ett ärende på en timme	45	38
Kan börja senare en dag och jobba igen tiden vid ett annat tillfälle	63	61
Har flexitid	40	38
Kan själv bestämma när man vill förlägga sin semester (huvudsemester)	72	61

norna en betydligt sämre situation än männen. Det gäller att kunna utträta kortare ärende under arbetstid utan löneavdrag (33 procent för kvinnorna och 57 procent för männen), att kunna börja senare en dag och jobba igen tiden vid ett annat tillfälle (62 procent för kvinnorna och 70 procent för männen) och att själv kunna bestämma när man vill förlägga sin semester (65 procent för kvinnorna och 78 procent för männen). Skillnaderna är alltså sammantaget *mycket stora*. Skillnaderna mellan könen kan åtminstone till viss del ha samband med att fördelningen på branscher är olika.

Det visar sig också att de *yngre* LO-medlemmarna i Stockholm har större frihet vad gäller arbetstiderna än de äldre. Det gäller alla de fyra friheterna. Det kan till en del kanske bero på att de yngre arbetar inom andra områden av arbetsmarknaden än de äldre.

Till sist kan man se att det också finns skillnader mellan LO-medlemmar i Stockholm som är utlandsfödda och de som är födda i Sverige. För tre av de fyra friheterna ligger *födda utanför Norden* sämre till än de födda i Sverige. Den frihet där det inte finns någon skillnad är flexitid.

Låt så gå över till att se på *friheten att kunna styra sin arbetssituation*. Här är skillnaderna mellan Stockholm och andra delar av landet betydligt mindre. Vi sammanfattar i tablå 14.

Det är bara vad gäller möjligheterna att ta kortare pauser där det finns en klar skillnad. Här ligger LO-medlemmar i Stockholm sämre till än vad som gäller genomsnittligt för LO-medlemmar i hela landet. Även här kan branschfördelningen ha betydelse (andelen som arbetar inom handel och annan privat service är betydligt högre i Stockholm än på andra håll).

TABLÅ

14

Frihet att kunna styra sin arbetssituation.

LO-medlemmar. Procent.

	Stockholm	Hela landet
Kan själv bestämma vad man ska arbeta med nästa timme	44	40
Kan välja i vilken ordning man ska utföra sina arbetsuppgifter	66	63
Kan gå ifrån sin arbetsplats under fem minuter utan att be om lov eller be om ersättare	74	80

Förmåner i arbetet.

LO-medlemmar. Procent.

	<i>Stockholm</i>	<i>Hela landet</i>
Subventionerad lunch, t ex personalmatsal, lunchkuponger, rikskuponger	42	32
Leasingbil eller rätt att använda företagets bil på fritiden	4	5
Delaktighet i vinst genom vinstandelar	18	15
Gratis kaffe	82	66
Möjlighet till personalutbildning minst en vecka per år	52	46
Tillgång till motionslokaler på arbetsplatsen eller möjlighet att använda annan motionsanläggning gratis eller till reducerat pris	69	62
Subventionerad läkarvård	43	37

De *yngre* LO-medlemmarna i Stockholm verkar ha något större frihet än de äldre, *männens* frihet är betydligt större än kvinnornas och *födda i Sverige* har större frihet än dem som är födda utanför Norden.

Förmåner i arbetet är vanligare i Stockholm

I undersökningen ställs frågor om ett antal förmåner i arbetet. Det visar sig att fem av de sju förmånerna är *vanligare* bland LO-medlemmar i Stockholm än bland LO-medlemmar i allmänhet (tablå 15). Det gäller subventionerad lunch, gratis kaffe, möjlighet till personalutbildning, tillgång till motionslokaler och subventionerad läkarvård. Åtminstone till en del har det nog samband med att fördelningen på olika branscher är annorlunda i Stockholm än i andra delar av landet.

Vad gäller *skillnad mellan olika LO-medlemmar i Stockholm* kan man konstatera att *kvinnor* ligger sämre till än männen i fråga om möjligheter till personalutbildning, subventionerad läkarvård (här är skillnaden häpnadsväckande stor), gratis kaffe, delaktighet i vinst genom vinstandelar och tjänstebil. Subventionerad lunch är däremot något vanligare bland kvinnorna.

De *yngre* LO-medlemmarna i Stockholm har i mindre utsträckning än de äldre subventionerad lunch, men i större omfattning än de äldre möjligheter till personalutbildning på minst en vecka per år och delaktighet i vinst genom vinstandelar. Vad beträffar andra förmånerna är skillnaderna små.

Av LO-medlemmarna i Stockholm har de som är *födda utanför Norden* i mindre omfattning än de födda i Sverige möjlighet till personalutbildning, subventionerad läkarvård och delaktighet i vinst genom vinstandelar. I övrigt är skillnaderna förhållandevis små.

Genomgående har sannolikt de olika gruppernas fördelning på olika branscher betydelse.

7

Facklig aktivitet och fackligt arbete

Innehav av fackliga förtroendeuppdrag

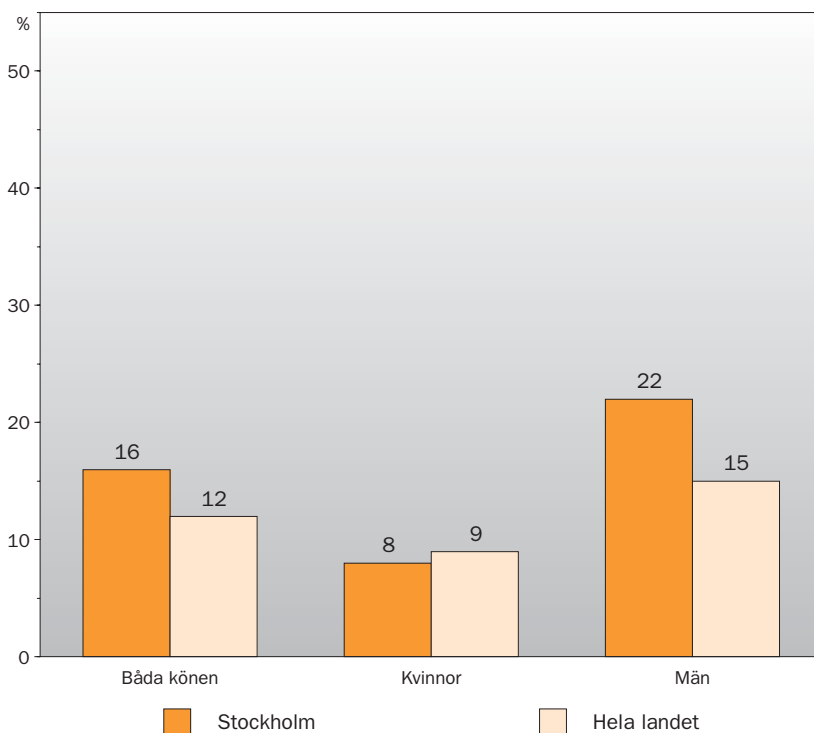
16 procent av LO-medlemmar i Stockholm har fackligt uppdrag. Detta är en *högre* andel än i landet som helhet (siffran är här 12 procent). Siffrorna för olika regioner redovisas i tabell 33 i bilagan.

Men fördelningen mellan kvinnor och män är *mycket ojämn*. 22 procent av LO-män i Stockholm har fackliga uppdrag jämfört med endast 8 procent av kvinnorna (diagram 10). Detta återspeglar nog åtminstone delvis att andelen med fackliga uppdrag är så mycket högre inom industri och byggnadsverksamhet än inom den privata servicesektorn och kommunala sektorn.

DIAGRAM 10

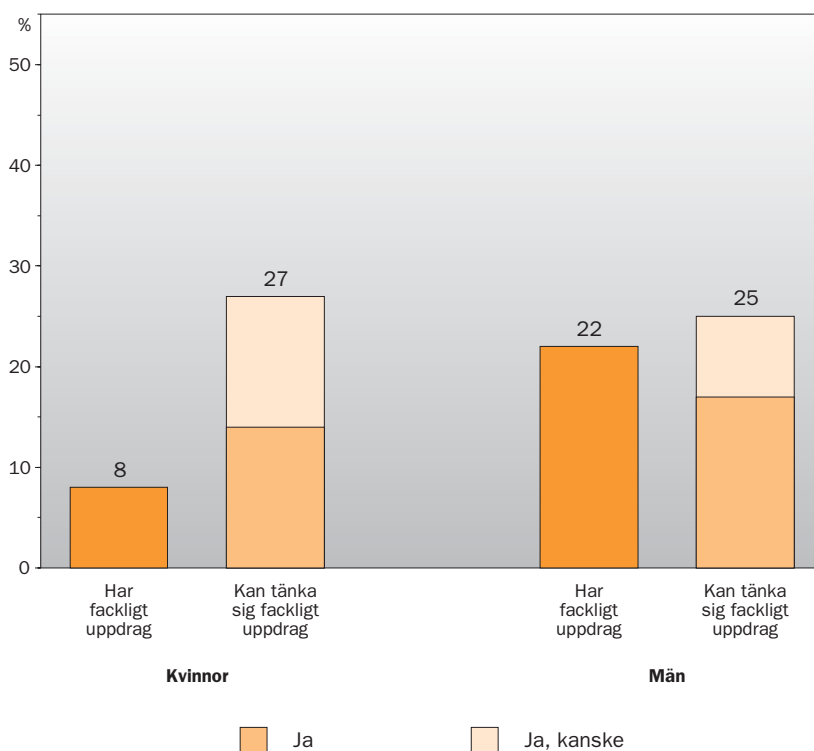
Har fackligt förtroendeuppdrag.

LO-medlemmar.

Har fackligt förtroendeuppdrag eller kan tänka sig att ta sådant.

LO-medlemmar i Stockholm.

Ojämligheten mellan könen är faktiskt ännu större i Stockholm än i landet som helhet. För hela landet är andelen med fackliga uppdrag 9 procent för kvinnor och 15 procent för män.

Bland LO-medlemmar i Stockholm har *yngre män* i större utsträckning än äldre män fackliga uppdrag, medan det *omvända* gäller bland *kvinnorna* (de unga är alltså underrepresenterade bland kvinnorna).

Det är däremot rätt små skillnader mellan utlandsfödda och svenskfödda LO-medlemmar i Stockholm vad gäller innehav av fackliga uppdrag.

Många av de LO-medlemmar i Stockholm som inte har uppdrag idag kan tänka sig att ta ett sådant. Diagram 11 visar bland annat att man *mycket påtagligt* borde kunna andelen kvinnor i Stockholm med fackliga uppdrag. 14 procent av kvinnorna i Stockholm säger att de kan tänka sig att ta fackligt uppdrag om man blev tillfrågade och ytterligare 13 procent säger "ja, kanske".

Särskilt bland de unga finns det många som kan tänka sig att ta fackligt uppdrag om de blev tillfrågade.

Bland både utlandsfödda och svenskfödda LO-medlemmar i Stockholm verkar finnas en stor potential att öka andelen förtroendevalda.

Fackligt intresse och aktivitet

Vi ska i punktform redovisa några resultat för Stockholm:

- Det *fackliga intresset* är minst lika stort bland LO-medlemmar i Stockholm som bland LO-medlemmar i allmänhet. Tre av fyra LO-medlemmar i Stockholm är fackligt intresserade eller själva fackligt aktiva.
- *Kunskaperna om fackliga företrädare* är obetydligt lägre i Stockholm än genomsnittet för hela landet. Nästan tre av fyra LO-medlemmar i Stockholm känner representant för den lokala fackliga organisationen på arbetsplatsen.
- Andelen LO-medlemmar i Stockholm som *går på fackliga möten* ligger som genomsnittet för landet (35 procent går på minst ett möte under ett år).
- LO-medlemmar i Stockholm har tagit *direktkontakt med fackligt förtroendevalda* i samma utsträckning som LO-medlemmar i allmänhet (nästan 65 procent har tagit sådan kontakt under de senaste åren).
- LO-medlemmar i Stockholm *läser de fackliga tidningarna* i något lite mindre utsträckning än genomsnittligt för landet (drygt 60 procent av LO-medlemmarna i Stockholm läser större delen eller en del av den fackliga tidningen, 6 procent läser inget alls, medan de övriga brukar bläddra i tidningen).

Jämförelserna mellan Stockholm och övriga delar av landet sammanfattas här i tabellerna 34–38 i bilagan.

Vad gäller *skillnader mellan olika grupper av LO-medlemmar i Stockholm* kan man göra ett antal påpekanden. Det fackliga intresset är större bland de *utlandsfödda* än bland de födda i Sverige och de utlandsfödda läser också mera av de fackliga tidningarna. Kunskaperna om fackliga företrädare är sämre bland de *unga* än bland de äldre och de unga läser också mindre av de fackliga tidningarna än de äldre. Däremot tycks de unga ta direktkontakt med fackliga representanter i något högre grad än de äldre.

Synen på det facklig-politiska samarbetet

I undersökningen ingår också en fråga om inställningen till samarbetet med det socialdemokratiska partiet. Denna fråga ställdes enbart till LO-medlemmar.

Frågan formulerades på följande sätt:

”Vad anser Du om samarbetet mellan LO och socialdemokratiska partiet? Bör det öka, vara oförändrat, minska eller upphöra?”

Av LOs medlemmar i Stockholm vill 36 procent att samarbetet mellan LO och socialdemokratiska partiet ska vara oförändrat eller öka, medan 24 procent anser att det bör minska eller upphöra (tablå 16). Men det framgår också att en mycket stor grupp anser det vara svårt att svara på frågan. Så mycket som 40 procent har svarat ”vet ej” eller inte svarat alls.

Det är som synes en ganska liten skillnad mellan Stockholm och landet i dess helhet vad gäller synen på det facklig-politiska samar-

TABLÅ

16

Vad LO-medlemmarna anser om samarbetet mellan LO och socialdemokratiska partiet.

Procent.

	Stockholm	Hela landet
Bör öka	16	17
Bör vara oförändrat	20	26
Bör minska	10	8
Bör upphöra	14	13
Vet ej, ej svar	40	36
Summa	100	100

tet. Den olikhet som finns är att andelen som anser att samarbetet bör vara oförändrat är lägre i Stockholm än för landet som helhet, medan istället andelen osäkra är högre i Stockholm. De regionala skillnaderna i denna fråga redovisas mera utförligt i tabell 39 i bilagan.

De unga i Stockholm är *inte* mer negativa än de äldre till det facklig-politiska samarbetet, men de unga är osäkrare. En så hög andel som ungefär 60 procent av LO-medlemmar i Stockholm under 30 år har angett "vet ej" eller inte kunnat svara.

Bland LO-medlemmar är de *utlandsfödda* mer positiva till det facklig-politiska samarbetet än födda i Sverige.

Upplevd yrkes- och klassmässig tillhörighet

Stora förändringar sker i arbetslivet vad gäller yrken, branscher och arbetsplatsernas karaktär. Något som ofta diskuteras är hur de här förändringarna har påverkat dels den traditionella uppdelningen i arbetare och tjänstemän, dels den klassmässiga samhörigheten eller "klassidentifikationen." Det är frågor som båda har anknytning till synen på det fackligt-politiska samarbetet.

I undersökningen speglas hur olika grupper av anställda ser på sig själva. Vilken yrkesställning anser man sig ha, och vilken samhällsklass anser man sig tillhöra?

Det visar sig att 80 procent av alla *LO-medlemmar i Stockholm ser sig mest som arbetare*, 10 procent som tjänstemän, 3 procent har angett egen företagare, medan 4 procent angett annat alternativ. Andelen som ser sig mest som arbetare är, som framgår av tablå 17, lägre i Stockholm än i landet som helhet (för hela landet är siffran 88 procent).

TABLÅ

17

Upplevd yrkesmässig och klassmässig tillhörighet.

Procent av LO-medlemmar och alla anställda.

	Av LO-medlemmar		Av alla anställda	
	Stockholm	Hela landet	Stockholm	Hela landet
Anser sig mest som arbetare	80	88	41	56
Anser sig tillhöra arbetarklass	51	58	24	35

Av *hela gruppen anställda* ser 41 procent i Stockholm sig mest som arbetare, medan siffran för hela landet är 56 procent.

Vilken *samhällsklass* man anser sig tillhöra beror *inte bara* på vilket yrke man själv har, utan påverkas också i många fall också av *uppväxtmiljön*, bestämd bland annat av föräldrarnas yrke och samhällsklass. Särskilt för ungdomarna har spelat detta roll. För dem som är gifta eller sammanboende har troligen också den *andra partens yrke* betydelse. Med hänsyn till ett kvardröjande traditionellt könsrollsmönster finns det anledning att tro att mannens yrke mera påverkar kvinnans upplevda klasstillhörighet än att kvinnans yrke påverkar mannens upplevda klasstillhörighet.

Av svaren framgår att 51 procent av LO-medlemmarna i Stockholm anser att de *tillhör arbetarklass*, 27 procent lägre medelklass, 14 procent övre medelklass, 1 procent överklass, medan 7 procent säger att det inte vet. Andelen som ser sig själv tillhöra arbetarklass är som synes lägre i Stockholm än i landet som helhet.

Av *hela gruppen anställda* anser 24 procent i Stockholm att de tillhör arbetarklass, medan siffran för hela landet är 35 procent.

De regionala skillnaderna redovisas mera detaljerat i tabellerna 40–41 i bilagan.

Vad gäller skillnaderna mellan olika grupper av LO-medlemmar i Stockholm kan man sammanfatta på följande sätt vad gäller upplevd *yrkesmässig tillhörighet*. De *yngre* anser sig vara arbetare i *högre* grad än de äldre, *kvinnor* anser det i lägre grad än män och anställda i *privat servicesektor* anser det i mindre utsträckning än anställda i kommuner och industrin.

Det är svårare att se några åldersskillnader vad gäller upplevd *klasstillhörighet*. Däremot anser *utlandsfödda* i mindre omfattning än svenskfödda att de tillhör arbetarklass, och anställda i *privat servicesektor* anser det i mindre omfattning än anställda i industri och kommuner.

Sammanfattning och slutsatser

Detta är en rapport som utifrån det mycket omfattande material som finns i undersökningen "Röster om facket och jobbet" ger en fördjupad bild av hur LO-medlemmarna i Stockholm ser på facket, inställningen i olika fackliga frågor och i vissa avseenden även villkoren i arbetet. I ett inledande avsnitt ser vi om det kan finnas större *strukturella skillnader* mellan Stockholm och andra delar av landet, vilka är *viktiga att ha som en bakgrund* när man ska *bedöma och tolka* de resultat som undersökningen ger.

Det finns mycket påtagliga skillnader mellan Stockholm och landet som helhet vad gäller *fördelning på olika branscher*. Andelen arbetare inom tillverkningsindustrin är väsentligt mycket lägre i Stockholm, medan andelen inom privat service istället är väsentligt mycket högre. Också *åldersfördelningen* är olika – andelen yngre är högre i Stockholm. En stor olikhet är också andelen med *utländsk bakgrund*. Andelen födda utomlands är ungefär dubbelt så hög i Stockholm som i landet som helhet. Vidare framgår att andelen anställda med arbetaryrke är väsentligt lägre i Stockholm.

Däremot är det *inte* så, som ibland påstås, att arbetsplatserna är mindre i Stockholm än i landet som helhet och *inte heller* är de tillfälliga anställningarna vanligare i Stockholm.

De uppgifter som har tagits fram om anställningstid hos nuvarande arbetsgivare *pekar på* att *rörligheten på arbetsmarknaden* är större i Stockholm än i landet som helhet.

Det *uppdrag* som LO-medlemmarna i Stockholm vill ge sitt fack är *mycket brett*. Detta innebär också att kraven och anspråken på facket är mycket omfattande om man ska kunna tillgodose de behov och önskemål som medlemmarna har. De frågor som värderas *högre* av medlemmar i Stockholm än av medlemmar i allmänhet är utvecklande av medlemsförmåner, bostadskostnader, matpriser, bostadskostnader och fackligt samarbete i Europa. *Ingen* fråga värderas däremot lägre i Stockholm än i landet som helhet.

De områden som LO-medlemmarna i Stockholm tycker det är *allra viktigast* för facket att arbeta med är anställningstrygghet, löner, arbetsmiljö, skydd mot inkomstförluster vid sjukdom och arbetslöshet, möjligheter till semester, jämställdhet mellan kvinnor och män, bekämpande av arbetslöshet och information om medlemmarnas sociala rättig-

heter. Omkring 90 procent eller av medlemmarna i Stockholm anser att dessa är viktiga eller mycket viktiga uppgifter för facket. Områden som också värderas mycket högt är arbetstider, utbildning i arbetet fackligt/socialt arbete (kamratstödande), utvecklande av medlemsförmåner, opinionsbildning för att främja medlemmarnas intressen och inflytande över det egna arbetet.

Av många olika skäl står det alldeles klart att *integrationsfrågorna* kommer att vara en av de allra största uppgifterna för facket i Stockholm.

I jämförelse med den förra undersökningen har det varit en mycket kraftig *ökning* av andelen LO-medlemmar i Stockholm som anser att *utvecklande av medlemsförmåner* är ett viktigt fackligt område.

Hur ser man då på *fackets inflytande på arbetsplatsen*? Resultaten visar att mycket få av LO-medlemmarna i Stockholm vill att facket ska ha mindre säga till om på jobbet (endast 5 procent), medan en mycket stor grupp vill ge facket ett större inflytande (57 procent). Det är här små skillnader mellan Stockholm och landet i övrigt. Om det är i någon riktning så är det att LO-medlemmar i Stockholm i högre grad än andra vill att facket ska mer att säga till om på arbetsplatsen. LO-medlemmarna i Stockholm vill alltså inte bara ge facket ett brett uppdrag utan *alldeles uppenbart också att fackets röst ska höras mer och väga tyngre på arbetsplatsen*.

Den fackliga organisationsgraden är *mycket lägre* i Stockholm än i andra delar av landet, och denna mycket tydliga skillnad *kvarstår* när man gör uppdelning efter *bransch*. Den allra största skillnaden gäller parti- och detaljhandeln, där den fackliga organisationsgraden är 47 procent i Stockholm mot riksgenomsnittet på 67 procent, och tillverkningsindustrin där den fackliga organisationsgraden i Stockholm är 70 procent mot genomsnittet i landet på 90 procent.

En indelning efter *ålder* visar att i varje åldersgrupp är den fackliga organisationsgraden påtagligt mycket lägre i Stockholm än i andra delar av landet, och denna skillnad är allra *störst bland de unga*.

Många ungdomar går mellan olika tidsbegränsade anställningar, ibland med en period av arbetslöshet däremellan. Andra ungdomar går fram och tillbaka mellan utbildning och arbete – eller kombinerar under en tid utbildning med deltidsarbete. Man kan beskriva det så att *den rörliga perioden i början av arbetslivet har förlängts* och att ungdomars mer fasta etablering på arbetsmarknaden har kommit att senareläggas.

Vi vet idag ganska mycket om ungdomars syn på facket, men det står ändå alldeles klart att det *behövs mera kunskaper* om hur facket på bästa sätt ska kunna möta och ge stöd och hjälp till de ungdomar som är i skedet innan en mera fast etablering i arbetslivet. En fråga, som känns *ännu mera angelägen än tidigare* att ställa med tanke på de senaste årens utveckling, är om *annorlunda former för fackligt medlemskap under denna övergångsperiod* skulle kunna vara en möjlighet.

Det allvarligaste enligt vår uppfattning är att den nedgång av den fackliga organisationsgraden som skedde bland dem som är yngre än 25 år under perioden 1993–98 därefter verkar ha *spridit sig uppåt i åldrar-*

na. Detta är en allmän tendens, men den är *särskilt tydlig* i Stockholm. I åldersgruppen 25–29 år har den fackliga organisationsgraden bland arbetare i Stockholm minskat med så mycket som 10 procentenheter mellan 1998 och 2003. Mot bakgrund av den utveckling som har skett *tror vi att det är nödvändigt* att man här tänker på ett annat sätt än hittills.

Det är små skillnader mellan LO-medlemmar i Stockholm och dem i andra delar av landet i *synen på vad det fackliga medlemskapet ger*. Det som nämns är främst att man anser att det fackliga medlemskapet ger stöd och hjälp vid eventuell tvist med arbetsgivaren, bättre försäkringsskydd, trygghet vid strejk eller lockout och stöd och hjälp vid hot om arbetslöshet.

Det står alldeles klart, bland annat genom den forskning som har bedrivits på området, att *förekomsten av fackklubb eller facklig företrädare på arbetsplatsen* är mycket viktig för den fackliga organisationsgraden. Detta är ofta ett stort problem i Stockholm. När det inte finns fackliga företrädare på arbetsplatsen kan en hel del tycka att det inte är någon idé att vara medlem i facket och det kan lätt bli så *att man hamnar i en ond cirkel*, där brist på lokala fackliga företrädare och frånvaro av lokal facklig verksamhet gör att många avstår att gå med i facket, vilket ytterligare försämrar möjligheterna att organisera en facklig verksamhet på arbetsplatsen. Särskilda åtgärder och insatser är här mycket angelägna.

LO-medlemmar i Stockholm vill att *löneskillnaderna mellan olika yrkesgrupper ska minska*, och de anser också att *kvinnor har för låg lön i förhållande till män*. Både vad beträffar synen på löneskillnader och uppfattning om vilka faktorer som bör påverka lönen storlek är det små skillnader mellan medlemmar i Stockholm och i andra delar av landet.

Friheten i arbetet vad gäller arbetstid och ledighet är något större bland LO-medlemmar i Stockholm än bland dem i landet som helhet, men kvinnorna i Stockholm ligger här mycket sämre till än männen och de som är födda utanför Norden har mindre frihet än de svenskfödda.

Om vi ser till *friheten att kunna styra sin arbetsituation* är skillnaderna mellan LO-medlemmar i Stockholm och övriga delar av landet ganska små. Möjligheterna att ta kortare pauser är mindre i Stockholm.

Ett annat avsnitt gäller *förmåner i arbetet* och vi finner här att de flesta av dessa är vanligare bland LO-medlemmar i Stockholm än bland LO-medlemmar i allmänhet. Åtminstone delvis har det förmodligen samband med att fördelningen på branscher är olika.

Andelen som har *fackliga uppdrag* är högre bland LO-medlemmar i Stockholm än bland dem i landet som helhet (16 procent i Stockholm mot 12 procent i hela landet). Men *skillnaden mellan kvinnor och män* är alldeles särskilt stor i Stockholm – andelen med fackliga uppdrag är nästan tre gånger högre bland män. Många kvinnor säger emellertid att de kan tänka sig att ta fackligt uppdrag om de blev tillfrågade – man borde alltså påtagligt kunna *öka* andelen kvinnor i Stockholm med fackliga uppdrag. Resultaten pekar vidare på att det är rätt små

skillnader mellan utlandsfödda och svenskfödda LO-medlemmar i Stockholm vad gäller andelen med fackliga uppdrag.

Det *fackliga intresset och aktiviteten* skiljer sig inte särskilt mycket mellan LO-medlemmar i Stockholm och landet som helhet, inte heller kunskaper om fackliga företrädare och läsning av de fackliga tidningarna. Om det är i någon riktning så pekar det mot att det fackliga intresset bland LO-medlemmar är något större i Stockholm än i landet som helhet, medan kunskaperna om fackliga företrädare och läsning av de fackliga tidningarna är något lägre i Stockholm.

Av LOs medlemmar i Stockholm vill 36 procent att *samarbetet mellan LO och socialdemokratiska partiet* ska vara oförändrat eller öka, medan 24 procent anser att det bör minska eller upphöra. Men det framgår också att en mycket stor grupp anser det vara svårt att svara på frågan. Så mycket som 40 procent har svarat "vet ej" eller inte svarat alls. Det är en ganska liten skillnad mellan Stockholm och landet i dess helhet i synen på det facklig-politiska samarbetet. Dock är osäkerheten i Stockholm något större.

Den *upplevda yrkes- och klassmässiga tillhörigheten* skiljer sig en del mellan Stockholm och landet som helhet. Andelen som *anser sig mest som arbetare* är lägre i Stockholm än i landet som helhet och andelen som *anser sig tillhöra arbetarklass* är också lägre i Stockholm. Detta gäller oavsett om vi ser enbart till *LO-medlemmar* eller till *hela gruppen anställda*.